

6. Педагогический энциклопедический словарь / Редкол. : М.М.Безруких, В.А.Болотов, Л.С.Глебова и др.; Гл. ред. Б.М.Бим-Бад. – М. : Большая рос. энцикл., 2002. – 528 с.
7. Пономарева З.Ф. Воспитание самостоятельности подростков в общественной деятельности / З.Ф.Пономарева // Вопросы развития самостоятельности учащихся в процессе воспитания и обучения. [Сб. статей / Ред. кол. : проф. Е.Я.Голант (отв. ред.) и др.]. – Л. : ЛГПИ им. А.И.Герцена, 1965. – 303 с.
8. Психологический словарь / Под ред. В.П.Зинченко, Б.Г.Мещерякова. – .2-е изд., перераб. и доп. – М. : Педагогика-Пресс, 1999. – 440 с.
9. Сухомлинський В.О. Вибрані твори : В 5-ти т. / Василь Олександрович Сухомлинський. – К. : Рад. школа, 1977. – Т. 4. – 638 с.
10. Ушинский К.Д. Собрание сочинений / Константин Дмитриевич Ушинский. – М. : Изд-во Акад. пед. наук РСФСР, 1949. – Т.2. – 226 с.

Анотація

У статті аналізуються психолого-педагогічні засади розвитку творчої самостійності особистості, серед яких уточнюються основні дефініції досліджуваної проблеми, з'ясовуються типологічні особливості студентського віку, розглядаються педагогічні умови, створення яких оптимізує розвиток творчої самостійності студентів-філологів у процесі фахової підготовки.

Аннотация

В статье анализируются психолого-педагогические основы развития творческой самостоятельности личности, среди которых уточняются основные дефиниции исследованной проблемы, раскрываются типологические особенности студенческого возраста, рассматриваются педагогические условия, создание которых оптимизирует развитие творческой самостоятельности студентов-филологов в процессе профессиональной подготовки.

Summary

The article analyzes the psychological and pedagogical principles of creative independence of the individual, among them the basic definitions of the research problem are specified, the typological features of the student age are revealed and pedagogical conditions are considered. Their creation optimizes the development of creative independence of students-philologists in the process of professional training.

Ключові слова: самостійність, творчість, творча самостійність, студент-філолог.

Ключевые слова: самостоятельность, творчество, творческая самостоятельность, студент-филолог.

Key words: independence, creation, creative independence, student-philologist.

Подано до редакції 16.10.2013

Рекомендовано до друку канд.пед.наук, доц.Гриневич В.Й.

УДК 378.637:78

© 2013

Чжу Цзюньцяо

ФОРМУВАННЯ ВОКАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Згідно з Законом України "Про освіту" (1996), Національною доктриною розвитку освіти України (2002) основним завданням вищої освіти є підвищення рівня підготовки майбутніх фахівців. Тому удосконалення фахової підготовки майбутніх фахівців музичного мистецтва набуває особливого значення в умовах розвитку національної системи освіти.

Пріоритетом музичної педагогіки вищої школи повинен стати ціннісно-орієнтований підхід до навчального процесу, що формує фахівців для сучасної школи, особистість, в якій гармонійно поєднується високий професіоналізм, культурно-творчий потенціал і духовні засади.

Існуючі суперечності у професійній підготовці майбутніх фахівців музичного мистецтва між спрямованістю освітньої державної політики на підготовку фахівців з високим рівнем професійної культури та недостатньою розробленістю теоретико-методичних засад формування вокальної культури в університеті; між спрямованістю навчально-виховного процесу вищого навчального закладу освіти на традиційно класичні цінності музичної культури – і особистісними інтенціями студентів (наприклад, потягом до масової культури) вимагають переосмислення проблеми культурного наповнення складника вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... У музичній педагогіці, культурології та мистецтвознавстві накопичено значний матеріал, пов'язаний з формуванням та розвитком вокальних здібностей (В. Антонюк, Н. Гребенюк, Л. Дмитрієв, І. Колодуб, О. Стахевич). Наукові школи О. Олексюк, Г. Падалки, О. Ростовського, О. Рудницької стали скарбницею досліджень з проблем музичної та вокальної підготовки у вищих навчальних музичних закладах.

За останні роки з'явилися ґрунтовні праці науковців у галузі методики співочого навчання спеціалістів - вокалістів. Серед них праці Л. Василевської-Скупої, Л. Василенко, В. Доронюка, Л. Лабінцевої, М. Маруфенко, О. Прядко, Г. Панченко, Г. Стасько. Сучасні питання формування вокальної культури висвітлюються у працях В. Антонюк, Л. Гавриленко, Н. Овчаренко, М. Сидорової, О. Чурикової-Кушнір, Н. Швець, Ю. Юцевич.

Методика розвитку вокальної культури майбутніх фахівців музичного мистецтва на даний час недостатньо досліджена. Бракує теоретичних розробок, які б сприяли розв'язанню проблеми співочого розвитку цієї категорії спеціалістів. Більшість вокально-методичної літератури розрахована на підготовку вокалістів-виконавців, часто базується на емпіричних дослідженнях процесу голосоутворення співаків. Тоді як кількість літератури з питань вокальної підготовки спеціалістів-вокалістів, яка б враховувала специфіку педагогічної спрямованості діяльності педагога-музиканта, досить обмежена. Питання вокальної підготовки майбутніх педагогів-вокалістів частково висвітлено у наукових працях А. Менабені, Г. Урбанович. Вчені указують на те, що від того, наскільки професійні якості співака відповідають сучасним вимогам, в значній мірі залежить подальший розвиток вокальної школи країни. Впродовж всієї історії людства голос був найважливішим елементом практично у всіх галузях життєдіяльності. Володіючи безмежними можливостями дії на емоційну сферу людини, він також має істотний вплив і на всі функції роботи нашого організму, оскільки спів – це перш за все правильне, вільне дихання, що у свою чергу означає відмінну роботу всіх внутрішніх органів людини.

Існують припущення, що культура співу, що існувала в нашій країні впродовж багатьох століть, була свого роду ефективним засобом підтримки психологічного, духовного здоров'я нації, і часткова втрата цієї співацької традиції може мати глибокі негативні наслідки як для здоров'я населення, так і для етичного клімату в суспільстві.

Виходячи з цих міркувань, можна передбачити, що відродження співацької культури суспільства необхідно починати в першу чергу, звичайно, через виховання вокальної культури у високоякісних професіоналів, які завдяки розвитку голосу, формуванню вокально-виконавських навичок зможуть вирішити проблему духовного і фізичного вдосконалення. Формування вокальної культури майбутніх фахівців музичного мистецтва в зв'язку з цим стає актуальною проблемою педагогічної науки.

Формування вокальної культури майбутніх фахівців музичного мистецтва має не тільки освітньо-культурне, а й практичне значення: йдеться про фахову підготовку майбутнього педагога з вокалу, а це передбачає набуття рівноцінних умінь до різних типів діяльності та поєднання в особі митця високих ідеалів національного просвітництва й культуротворчої місії.

Формулювання цілей статті... Метою даної статті є окреслення аспектів формування вокальної культури майбутніх фахівців музичного мистецтва.

Виклад основного матеріалу дослідження... Виховання і освіта у вищій школі передбачає цілеспрямоване залучення всіх студентів до цінностей культури, освоєння форм і методів спілкування з культурною спадщиною минулого і сучасності, формування навичок творчої діяльності й усвідомлення загальнокультурних цінностей. Вища школа покликана навчити орієнтуватися в сучасному культурному просторі, постійно змінному інформаційному полі, навчити емоційно відчувати досконалі (і навпаки) витвори мистецтва. Основою для цього повинна стати художня культура студентів, яка актуалізує естетичні, культурологічні, мистецтвознавчі і музичні знання, отримані під час знайомства з витворами мистецтва і розвиває емоційну сферу людини.

Поняття "культура", з точки зору культурології, розглядається у широкому і вузькому розумінні. У широкому розумінні слова воно охоплює сукупність матеріальних і духовних цінностей, які вироблені впродовж історії людства. Однак, у вузькому значенні, цей термін вживається, стосуючись лише духовного життя – літератури, мистецтва тощо. Поняття "культура" в сфері гуманітарних наук взаємодіє з цілим набором близьких йому понять, і якщо раніше "культура" була синонімом до поняття "цивілізація", то сьогодні вона має справу з такими поняттями, як мистецтво, естетична культура, естетичне виховання, художня культура тощо. Тому точніше зробити визначення культури як сукупності матеріальних та духовних цінностей, створених людством протягом усієї історії, а також, сам процес творення й розподілу цих цінностей.

Дослідники визначають різні функції культури: світоглядну (А. Швейцер), ціннісно-духовну (М. Чавчавадзе), діяльну (В. Давидович, Ю. Жданов, М. Мамардашвілі), наочно-змістовну (А. Коган, В. Мажуєв), регулюючу відносини між людьми (З. Фрейд), онтологічну, життєстверджуючу (О. Лосєв). Водночас термін "культура" характеризує рівень освіченості, вихованості кожної окремої людини. Культура може бути ознакою якісного рівня оволодіння певними знаннями або видом діяльності.

Таким чином, багатозначний термін "культура" має досить широке смислове визначення таких основних параметрів людського буття, як певної історичної епохи у розвитку людства; характеристики конкретного суспільства або народу; специфічних сфер діяльності суспільства, конкретного індивіда; міри свідомості окремої людини; характеристики рівня духовної культури, а в більш вузькому значенні слугує характеристикою художньої культури.

В виявлених у результаті дослідження сутнісних ознак поняття "культура", варіантів її філософських та наукових ознак, ми схилиємось до визначення культури як сукупності духовних і матеріальних цінностей, створюваних людиною. Це окреслення феномену культури і духовного життя дає можливість перейти до розгляду такого важливого елементу як художня культура. Вона ґрунтується на духовному засвоєнні миру через систему художніх образів. У найзагальнішому вигляді художня культура визначається як історичний процес

розвитку людини – суб'єкта художньої діяльності, яка виявляється в створених нею художніх творах, ідеалах, нормах, традиціях тощо. Художня культура більш пов'язана з олюдненням людини, її гармонією і цілісністю.

Виходячи з цього визначення, логічно припустити, що поняття “музична культура” буде наповнене тим же змістом, з тією лише різницею, що в цьому випадку “сукупність цінностей” буде обмежена рамками спеціалізованого музичного напрямку, що підтверджується нашим дослідженням поняття “музична культура”, яке ми знаходимо у А. Сохора: “Музична культура суспільства є єдність музики та її соціального функціонування. Це – складна система, до якої входять: 1) музичні цінності, створювані або збережені в даному суспільстві, 2) всі види діяльності по створенню, зберіганню, відтворенню твору, розповсюдженню, сприйняттю і використанню музичних цінностей, 3) усі суб'єкти такого роду діяльності разом з їх знаннями, навичками та іншими якостями, що забезпечують її успіх, 4) всі установи і соціальні інститути, а також інструменти та обладнання, обслуговуючі цю діяльність” [4].

Під музичною культурою особистості розуміють любов до музики і розуміння її в усьому багатстві форм і жанрів: особливе “відчуття музики”, що спонукає сприймати її емоційно, уміння чути музику як змістовне мистецтво, що несе в собі почуття і думки людини, життєві образи й асоціації, здатність відчувати внутрішній зв'язок між характером музики і характером виконання (Д. Кабалевський).

Отже, зміст поняття “музична культура” у дещо зміненому вигляді можна перенести на вокальну культуру, яка є частиною музичної культури, і, в ще більш зміненому, на вокальну культуру співака, все більше і більше звужуючи область спеціалізації та враховуючи те, що в нашому випадку має місце концентрація культури в одній людині, що накладає свою специфіку.

Як визначає А. Сохор, музична культура, будучи системою, виступає як “підсистема” відносно до систем більш високих рівнів, зокрема, художньої культури суспільства, його духовної культури і культурі в цілому [4].

Слідуючи цій логіці, можна з повною упевненістю констатувати, що вокальна культура є “підсистемою” музичної культури, а вокальна культура майбутніх фахівців музичного мистецтва – це “підсистема” вокальної культури. Тим самим, виходячи з цього логічного ланцюжка, за аналогією, можна вважати, що вокальна культура майбутніх фахівців музичного мистецтва, будучи “підсистемою” для вокальної культури, є “системою” для самої себе.

В результаті цієї проєкції, у зміст цікавлячого нас поняття будуть входити:

- всі знання, вміння, навички, властивості, якості майбутніх фахівців музичного мистецтва;
- всяка діяльність вокаліста, спрямована на дослідження і вдосконалення вокальних знань, умінь, навичок, якостей і властивостей;
- вокальні музичні цінності, які створюються та зберігаються співаком;
- знання систем і методик, що забезпечують педагогічну діяльність майбутніх фахівців музичного мистецтва.

Відповідно до запропонованого варіанта змісту, в поняття “вокальна культура майбутніх фахівців музичного мистецтва”, як складові, увійдуть складові виконавської майстерності, складові вокально-педагогічної майстерності, елементи психології творчості вокаліста, режим та охорона голосу.

В структурі вокальної культури майбутніх фахівців музичного мистецтва одне з центральних місць займає проблема формування виконавської майстерності. Сформованість виконавської майстерності грає важливу роль у становленні особистості майбутнього музиканта-вокаліста, розкритті його творчого потенціалу, багато в чому визначає можливість подальшої професійної самореалізації й успіх майбутнього концертно-творчого життя.

До виконавських навичок у вокалістів дослідники відносять такі психологічно-виконавські навички, як постійна концентрація уваги на виконуваному творі, моделювання енергетики фонаційного процесу, емоційність виконання [5].

Вокальна культура студентів – майбутніх фахівців музичного мистецтва, яка є підсистемою професійної культури, має свої специфічні особливості: вона містить у собі вокальну педагогіку й вокальне виконавство.

Педагог Г. Нейгауз підкреслює, що в ієрархії цільових завдань підготовки виконавця на першому місці має бути позначене слово “музикант”, а на другому місці “піаніст” або “гітарист” [2, с. 44]. Але, на наш погляд, ще до слова “музикант” необхідно поставити слово “людина”, тобто вказати на важливе значення виховання людських якостей, формування, ширше кажучи, особистості музиканта саме в процесі його навчання у вокальній практиці. Це особливо актуально в наші дні для розвитку культури. Тим більше що, як свідчить практика, чим людина людяніша, тим вона стає музичнішою і навпаки.

Знання, вміння, навички, що мають набути майбутні фахівці музичного мистецтва – це система норм звуковибудування, фонації, артикуляції, дикції, побудови фраз, емоційної насиченості співу тощо. Саме цей зміст складає поняття вокальної культури, наданого Л. Гавриленко: “Вокальна культура – це здатність до втілення художньо-образного змісту вокального твору шляхом використання сукупності вокально-виконавських навичок, які характеризуються точною інтонацією під час передачі голосом вокальної мелодії; точною атакою звуку, м'якою чи твердою відповідно до характеру виконуваного твору; правильним диханням з використанням нижньореберного-діафрагмального; кантиленою, високою співацькою позицією, чіткістю вимови приголосних та

виразною артикуляцією; точністю передачі ритмічного малюнка, темпу, врахування під час виконання вказівок автора твору; вільним та природним звукоутворенням відповідно до узгодженої роботи голосового апарату; правильним фразуванням; емоційністю та музичальністю виконання; тембральним забарвленням звука; відчуттям стилю виконуваного твору; художньо-виконавською культурою” [3, с. 9]. Ця змістовна ланка вокальної культури досягається внаслідок систематичних спеціальних навчальних та репетиційних занять.

Професор кафедри оперної підготовки Музично-педагогічного інституту ім. Гнєсіних Наталія Шпіллер (в минулому відома співачка) вважала, що “вокальна культура – це сукупність професійного глибокого вивчення музики, засвоєння різних видів вокальної техніки та робочий режим, який забезпечує високу якість співу, створює умови для виконавського довголіття” [3].

У визначенні поняття “вокальна культура” ми вважаємо головним те, що вокальна культура передбачає здатність до передачі художнього образу вокального твору шляхом оволодіння голосовим апаратом при наявності відповідних знань та умінь, які дозволяють вирішувати художні й технічні завдання, що постають перед виконавцем.

Специфіка добору та впорядкування методів розвитку співацького голосу майбутніх фахівців музичного мистецтва вимагає врахування складності та поліфункціональності роботи педагога, поєднання виконавської та викладацької діяльності, досконалого володіння власними співацькими вміннями та навичками, глибокої усвідомленості закономірностей голосоутворення, володіння навичками координування роботи власного голосового апарату, методикою розвитку дитячих, юнацьких та дорослих голосів, високим рівнем розвитку вокально-слухових навичок.

Необхідність спілкування з вокальною музикою характеризує рівень розвитку особистості в процесі формування вокальної культури: це позитивне, стійке відношення студента до вокального класичного музичного мистецтва.

На першій стадії музичного розвитку особистості музика для людини – це сфера вираження почуттів, образів, настрою. На наступній стадії, коли здійснюється засвоєння музичної мови, відношення особистості до музики є більш узагальненим. На найвищій стадії розвитку виникають естетичні знання й особистісне відношення до музики. В основі оцінювання творів мистецтва знаходиться система узагальнених музичних знань. Це сприяє розвитку вокальної культури студента, становленню відношення до музичного мистецтва, і в цілому життєвої позиції студента у світі музики.

Отже, необхідність спілкування з вокальною музикою виступає в двох формах: як засвоєння духовних цінностей вокальних музичних творів і як необхідність в самому процесі співацької діяльності. Розвиток вокального мистецтва у майбутніх фахівців музичного мистецтва, таким чином, повинен супроводжуватися поступовим становленням феномена вокальної культури як частини їх професійної культури, яка охоплює вокальне виконавство – виконавську майстерність співаків (що поєднує у собі спрямованість музиканта до вокальної виконавської діяльності, сукупність вокально-виконавських знань та навичок, професійно важливі якості); вокально-педагогічну майстерність; художньо-виконавську культуру, яка складається з художнього та музичного життя вокаліста та культури виконання.

Змістовні етапи формування вокальної культури у майбутніх фахівців музичного мистецтва, на наш погляд, мають містити: виховання морально-естетичних відчуттів і переконань, музичних смаків і потреб; засвоєння знань, вмінь та навичок – загальнокультурних, музично-теоретичних, музично-психологічних, музично-виконавських; розвиток музично-творчих здібностей та професійно важливих якостей, які визначають успіх співацької та вокально-педагогічної діяльності.

Висновки... Отже, розвиток вокальної культури є важливою складовою процесу фахової підготовки студентів, спрямованою на формування професійних якостей майбутнього співака-вокаліста, художньо-естетичних смаків, здатності до художньо-творчої діяльності. Педагогічна спрямованість вокальної діяльності педагога вокалу вимагає такої методики розвитку співацького голосу майбутніх співаків-вокалістів, зміст якої полягатиме у врахуванні взаємозв'язку компонентів вокальної підготовки, і за якою здійснюватиметься цілеспрямований вплив на мотиваційні установки занять вокалом студентів; розвиток вокально-аналітичних, технічних та художньо-виконавських умінь та навичок; формування оцінювального засвоєння науково-теоретичної бази знань з питань вокальної педагогіки; дотримання норм та правил охорони співацького голосу. Методика розвитку співацького голосу майбутніх співаків-вокалістів повинна передбачати формування навичок координування вокальної діяльності студентів, що полягатиме у чіткому усвідомленні основних закономірностей співочого процесу, досконалому володінні комплексом вокально-технічних навичок.

На жаль, в межах однієї статті неможливо розглянути всі аспекти виокремленої проблеми. Подальшого дослідження та більш детального розгляду, на наш погляд, потребує питання розвитку навичок самодіагностики та самоаналізу майбутніх фахівців музичного мистецтва.

Література

1. Гавриленко Л.М. Методика формування основ вокальної культури молодших школярів у школах мистецтв: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Л.М.Гавриленко; Нац. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова. – К., 2010. – 20 с.
2. Нейгауз Г.Г. Об искусстве фортепианной игры / Г.Г. Нейгауз. – М.: Музыка, 1987. – 240 с.

3. Овчаренко Наталія Анатоліївна. Сучасні тенденції формування вокальної культури майбутнього вчителя музики / Наталія Анатоліївна Овчаренко. – [Електронний ресурс]. – http://archive.nbuv.gov.ua/Портал Наукова періодика.../2009_22_1/ovchar92.
4. Сохор А.Н. Социология и музыкальная культура / А.Н. Сохор. – М. : Издательство: Советский композитор, 1975. – 202 с.
5. Юшманов В.И. Вокальная техника и её парадоксы / В.И.Юшманов. Изд. второе. – СПб. : Изд-во ДЕАН, 2002. – 128 с.

Анотація

У статті розглядається проблема формування вокальної культури майбутніх фахівців музичного мистецтва. Автор досліджує суперечності у професійній підготовці майбутніх виконавців та вокальних педагогів, окреслює феномен культури з його елементами, аналізує зміст вокальної культури майбутніх фахівців музичного мистецтва.

Аннотация

В статье рассматривается проблема формирования вокальной культуры будущих специалистов музыкального искусства. Автор исследует противоречия в профессиональной подготовке будущих исполнителей и вокальных педагогов, определяет феномен культуры с его элементами, анализирует содержание вокальной культуры будущих специалистов музыкального искусства.

Summary

In the article the problem of forming the future musical art specialists is revealed. The author investigates professional training contradictions of future musical art specialists and vocal teachers, defines phenomenon of culture elements, analyses their vocal culture content.

Ключові слова: вокальна культура, вокальне мистецтво, сольний спів, майбутні фахівці музичного мистецтва, змістовні етапи формування вокальної культури, співацька діяльність.

Ключевые слова: вокальная культура, вокальное искусство, сольное пение, будущие специалисты музыкального искусства, содержательные этапы формирования вокальной культуры, певческая деятельность.

Key words: a vocal Culture, vocal arts, class of vocal, the future musical art specialists is revealed, meaningful stages of vocal culture, singing activity.

Подано до редакції 16.10.2013

Рекомендовано до друку канд.пед.наук, доц.Фідоріщевою С.П.